

MAURICE RAVEL'İN BOLERO ADLI ESERİ VE ESERDEKİ TROMBON SOLOSUNUN İNCELENMESİ

Ahmet YILDIZ*

ÖZET

20. yüzyılın en önemli bestecilerinden biri olan Maurice Ravel, izlenimci müziğin önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Besteci yaklaşık kırk yıl süren müzik yaşamı boyunca çeşitli orkestra eserleri, operalar, piyano konçertoları, oda müziği eserleri ve şarkılar bestelemiştir. Orkestra yapıtları içerisinde en bilinen eserlerden biri olan *Bolero*, bestecinin kendi ifadesi ile *müziksiz bir orkestra dokusu* olarak nitelendirilmiş ve ilk seslendirildiğinde çok beğenilmesi Ravel'i bile hayrete düşürmüştür. Eserde yer alan trombon solosu ulusal ve uluslararası orkestra sınavlarında karşılaşılan son derece önemli orkestra sololarından biri olma niteliği taşımaktadır. Solonun doğru bir biçimde yorumlanabilmesi için icracının teknik ve müzikal bilgi düzeyinin gelişmiş olması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, soloda yer alan birtakım teknik ve müzikal zorlukların çözümüne yönelik Türkçe literatüre katkıda bulunmak ve trombon icracılarına, Ravel'in hayatı ve *Bolero* adlı eserinin müzikal yapısı hakkında genel bir bilgi verilmesiyle solonun icrasına yönelik farklı bir bakış açısı kazandırmaktır. Bu araştırma, Maurice Ravel'in *Bolero* adlı eseri hakkında literatür taraması yapılan nitel bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Maurice Ravel, Bolero, Trombon, Solo.

Geliş Tarihi: 14.12.2022

Kabul Tarihi: 20.02.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Üflemeli ve Vurma Çalgılar Sanat Dalı, ahmetyildiz06@windowslive.com, ORCID: 0000-0001-9869-9558,

AN EXAMINATION OF MAURICE RAVEL'S BOLERO AND TROMBONE SOLOS IN THE WORK

Ahmet YILDIZ*

ABSTRACT

Maurice Ravel, one of the most important composers of the 20th century, is considered one of the leading figures of impressionist music. The composer composed various orchestral works, operas, piano concertos, chamber music and songs, during his musical life, which lasted for about forty years. Bolero, one of the best-known works among orchestral works, was described as an orchestral texture without music, by the composer's expression, and even Ravel was puzzled when it was first performed. The trombone solo in the piece is one of the most important trombone solos encountered in national and international orchestral auditions. For the solo to be interpreted correctly by the performers, it is necessary to have developed technical and musical knowledge. The aim of this study is to contribute to the Turkish literature for the solution of some technical and musical difficulties in the solo and, give the performers a different perspective on the performance of the solo by giving general information about Ravel's life and the musical structure of his work Bolero. This research is a qualitative research that has been conducted as a literature review on Maurice Ravel's Bolero.

Keywords: Maurice Ravel, Bolero, Trombone, Solo.

Received Date: 14.12.2022

Accepted Date: 20.02.2023

Article Types: Research Article

*Anadolu University, Institute of Fine Arts, Department of Music, Program in Wind and Percussion Instruments, ahmetyildiz06@windowslive.com, ORCID: 0000-0001-9869-9558

1. GİRİŞ

Maurice Ravel, çocukluk yıllarından itibaren yaşadığı olayların etkisini eserlerine yansıtmış 20. yüzyılın önemli bestecilerinden biridir. Müzik eğitimine küçük yaşlarda başlamış ve piyanoda oldukça önemli başarılar göstermiştir. Yaklaşık kırk yıl süren sanat hayatı boyunca çeşitli eserler besteleyen Ravel'in bestecilik stili, başta izlenimcilik akımı olmak üzere Chopin, List, Schumann, Weber ve Rus beşlileri gibi birçok besteciden etkilenmiştir (Allman, 1958: 4). Bununla beraber Ravel, eserlerinde geleneksel müzikal formlara bağlı kalmış, birçok eserini dans ve sonat formunda bestelemiştir. 1928 yılında Amerika'ya düzenlediği bir konser turnesi sırasında Amerikalı besteci ve piyanist George Gershwin ile tanışmış ve beraber dinledikleri jazz müziğinden oldukça etkilenmiş, aynı yıl *Bolero* adlı orkestra eserini bestelemiştir (Goss, 1945: 241).

Maurice Ravel'in son yapıtlarından biri olan *Bolero* adını 3/4 zamanlı bir İspanyol dans türünden almaktadır. Balerin ve aktris Ida Rubistein tarafından sipariş edilen eser öncelikle bale müziği olarak tasarlanmış olsa da ilk seslendirilişinde orkestrasyonunun çok beğenilmesi nedeniyle çoğunlukla orkestra eseri olarak seslendirilmektedir (Ivachenko, 2015: 26). Bestecinin kendi deyimiyle en basit kompozisyonlarından biri olan *Bolero*'da müzik, parça boyunca hiç değişmeyen bir ya da daha fazla trampet ile çalınabilen ritmik bir ostinato ile yaylı çalgılar tarafından seslendirilen armonik bir ostinato üzerine kuruludur.

Ayrıca eserdeki ritmik ve armonik ostinatunun üzerinde parça boyunca; flüt, klarnet, fagot, mi bemol klarnet, obua (obua d'amore), trompet, tenor saksafon, soprano saksafon, korno, pikola, çelesta, obua, İngiliz kornosu, klarnet ve trombon gibi enstrümanlar tarafından, alternatif olarak, tekrarlanan biri majör (A teması) diğeri ise minör (B teması) olmak üzere

iki farklı tema bulunmaktadır. Temaların çeşitli enstrümanlar tarafından farklı tınılarla ve kademeli bir kreşendo ile seslendirilmesi, eserin monotonluktan uzaklaşarak ilgi çekici olmasını sağlamaktadır.

Eserde bulunan trombon solosu ulusal ve uluslararası orkestra sınavlarında çalınması istenen, trombon repertuarındaki en zorlu orkestra sololarından biridir. Sadece 17 ölçü süren bu soloda icracılar açısından birtakım teknik ve müzikal zorluklar bulunmaktadır. Bu bakımdan araştırmada, icracılara soloda bulunan teknik ve müzikal zorlukların çözümüne yönelik bazı çalışma önerilerinde bulunmaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında icracılara Ravel'in hayatı ve *Bolero*'nun müzikal yapısı hakkında bilgi verilerek eserin daha kolay algılanabileceği, müzikal ifadenin geliştirilebileceği ve solonun daha iyi yorumlanabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber ülkemizde Ravel'in *Bolero* adlı eseri ile ilgili yapılmış herhangi bir akademik çalışmanın bulunmadığı ve trombon solosunun icrasına yönelik Türkçe kaynakların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum gözetildiğinde, bu çalışma trombon icracıları açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı, Maurice Ravel'in *Bolero* adlı eserindeki trombon solosunda bulunan teknik ve müzikal zorlukların çözümüne yönelik Türkçe literatüre katkıda bulunmak ve icracılara Ravel'in hayatı ile *Bolero* adlı eserinin müzikal yapısı hakkında genel bir bilgi verilmesiyle solonun icrasına yönelik farklı bir bakış açısı kazandırmaktır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma Maurice Ravel'in *Bolero* adlı eseri hakkında doküman incelemesi yapılan ve verilerin bu yöntemle toplandığı nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında besteci ve eseri ile ilgili literatür taraması yapılmış ve eserdeki trombon solosunun yorumlanmasına yönelik çalışma önerilerinde bulunulmuştur. Bu araştırmanın evrenini Maurice Ravel'in *Bolero*

adlı eseri, örneklemini ise eserdeki trombon solosu oluşturmaktadır.

Araştırmaya konu olan Maurice Ravel'in yaşamı ve besteciliği ile *Bolero* adlı eserinin incelenbilmesi ve detaylarının açıklanabilmesi için birtakım kaynaklara ulaşılmıştır. Ivachenko, 2015 yılında yayımlanan *Characteristics Of Maurice Ravel's Compositional Language As Seen Through The Texture Of His Selected Piano Works And The Piano Suite "Gaspard De La Nuit"* adlı doktora tezinde, Ravel'in bir sanatçı ve birey olarak kişisel özelliklerinden bahsetmiş, aynı zamanda yaşamı ve eserleri hakkında bilgiler vermiştir. Allman, 1958 yılında yayımlanan, *An analysis of Maurice Ravel's technique of orchestration* adlı araştırmasında, Ravel'in yaşamı üzerine ayrıntılı bilgiler vermiş, bestecinin orkestrasyon tekniğini etkileyen olayları ve kişileri kapsamlı bir biçimde değerlendirmiştir. Park, 2012 yılında yayımlanan ve 19. yüzyıl Fransız izlenimci müzik tarzının önde gelen isimlerini incelediği *Elements Of Impressionism Evoked In Debussy And Ravel's Reflets Dans L'eau And Jeux D'eau: The Theme Of Water* adlı araştırmasında, izlenimciliği, izlenimci müzik tarzını ve Ravel'in bestelerini etkileyen izlenimci sanatçıları ayrıntılı olarak incelemiştir.

Araştırma kapsamında Maurice Ravel'in *Bolero* adlı eserinin teknik ve müzikal yönlerden incelendiği bazı çalışmalara ulaşılmıştır. Shaw, 2008 yılında yayımlanan, *Ravel's Bolero Factory: The Orchestration of the Machine Age* adlı makalesinde, *Bolero*'nun müzikal dokusu üzerinde durmuş ve bestecinin orkestrasyon tekniği üzerine bilgiler vermiştir. Bu bağlamda araştırmacı, Maurice Ravel'in çocukluk yıllarında ve eseri besteleme sürecinde yaşadığı birtakım olayları incelemiş, eserin müzikal dokusunu oluşturan ritmik ve armonik ostinatolar ile temaları kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Goss, 1945 yılında yayımlanan *Bolero: The Life of Maurice Ravel* adlı kitabında, Ravel'in *Bolero*

adlı eserini besteleme sürecini anlatan olayları ve bestecinin yaşamını ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında *Bolero*'nun trombon solosunun incelendiği az sayıda kaynağa ulaşılmıştır. Sorensen 2016 yılında yayımladığı *Practice Strategies For The Trombone Solo In Ravel's Bolero* adlı makalesinde, trombon solosunun çalışılmasına dair çeşitli çalışma önerilerinde bulunmuştur. Benzer şekilde Stevens, 2001 yılında yayımladığı, *Ravel's Bolero* adlı makalesinde, solonun çeşitli teknik ve müzikal öğelerine odaklanmış ayrıca trombon icracıları için oldukça önemli; stil, glissando, tempo, vibrato ve dayanıklılık gibi teknik ve müzikal çalışmalara değinmiştir.

3. MAURICE RAVEL

Fransız besteci, piyanist ve orkestra şefi Joseph Maurice Ravel, 7 Mart 1875'te Cibourette (Fransa'nın bask bölgesinde yer alan küçük bir köy) doğmuştur. Müzik eğitimine, ilk olarak, altı yaşında Fransız besteci ve piyanist Henry Ghys'den (1839-1908) piyano dersleri olarak başlamış, sonrasında ise Charles-René'den (1863-1935) armoni, kontrpuan ve kompozisyon dersleri olarak devam etmiştir. 14 yaşında Paris Konservatuvarında piyano hazırlık sınıfına kabul edilmiş, Charles-Wilfrid Bériot (1833-1914) ile piyano, Andre Gedalge (1856-1926) ile kontrpuan ve Gabriel Faure (1845-1924) ile kompozisyon çalışmaları gerçekleştirmiştir (Allman, 1958: 2). Çağdaşlarının birçoğuna göre oldukça az sayıda eser besteleyen Ravel, yaklaşık kırk yıl süren sanat hayatı boyunca çeşitli orkestra eserleri, iki opera, iki piyano konçertosu, bale müziği, oda müziği ve sekiz şarkı bestelemiştir. 28 Aralık 1937 tarihinde Paris'te hayata veda etmiştir.

20. yüzyılın önemli bestecilerinden biri olan Ravel, empresyonist (izlenimci) müziğin önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İzlenimcilik, 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da başlamış, edebiyat, resim ve müzik gibi sanat

dallarında etkili olmuş bir sanat akımıdır. İzlenimcilik akımı, olayların ve nesnelere olduğu gibi aktarıldığı, sanatçıların duygu ve düşüncelerine yer verilmediği gerçekçilik (realizm) akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Oscar Thompson'a göre, izlenimci sanatçıların amacı betimlemekten çok önermede bulunmak, nesnelere ön plana çıkarmak yerine, nesnelere verilen duygusal tepkileri yansıtmaktır (Thompson, 1937'den aktaran Park, 2012: 13). İzlenimci resim sanatında düzensiz fırça darbeleri kullanılarak ışık ve gölge gibi temel resim öğeleri birbirine karıştırılmaktadır. Bu durumda doğanın ve nesnelere anlık görüntüsü farklı renk değerleri ve ışık oyunları kullanılarak aktarılmaktadır. Benzer şekilde, izlenimci müzikte de olaylar veya nesnelere bestecilerin zihinlerinde uyandırdığı duyular ile anlatılmakta, ritim ve armoni gibi temel müzik öğeleri birbirine karıştırılarak farklı ses renkleri oluşturulmaktadır. Doğadaki zamansızlık kavramını anlatabilmek için kullanılan düzensiz ritimler, değişik şekillerde sürekli tekrarlayan melodiler, uzun tremololar, kilise modları, pentatonik-tam ton gamları ve piyanoda susturucu pedal kullanımı bestecilerin sıklıkla kullandığı izlenimci kompozisyon teknikleridir (Çalgan, 2017: 657).

Herhangi bir müzik parçası armoni, ritim ve melodi gibi somut müzik unsurlarından arındırıldığında geriye ton, renk ve tını gibi soyut unsurlar kalmaktadır. Müzikteki bu soyut kavramlar içerisinde en soyut olanı ise renktir. Ravel, özellikle orkestra kompozisyonlarında renge önem vermekte ve eserlerinde rengi ustaca kullanmaktadır. Ravel'in, bestecilik stili herhangi bir üsluba bağlı olmasa da, bestelerini etkileyen ve renk açısından oldukça zengin bir üslup yaratmasını sağlayan başta izlenimcilik akımı olmak üzere çeşitli faktörler bulunmaktadır.

Ravel, bestelerinde izlenimci müziğin bazı unsurları bulunmasına rağmen, kendisini

izlenimci bir besteci olarak tanımlamaktan kaçınmıştır. Sanat hayatının başlarında Debussy'nin izlenimci özellikler taşıyan bestelerinden etkilenmiş ve büyük bir destekçisi olmuştur. Arkadaşı ve *Les Apaches* grubunun üyesi Calvoressi'ye göre, Ravel bestelerinde tam ton gamını Debussy gibi kullanmaz, ritmi ön plana çıkarır ve müzikal formu geleneksel yaklaşıma daha yakındır. Bu özellikleri Ravel'i çağdaşı ya da rakibi olan birçok besteciden farklı kılmaktadır (Calvoressi, 1913: 785). Qiao'ya göre, Ravel bestelerinde paralel armonileri, dokuzlu akorları, tam ton, pentatonik ve Orta çağ modal gamlarını kullanmıştır. Ayrıca geleneksel müzikal formlara bağlı kalmış, birçok eserini dans ve sonat formunda bestelemiştir (Qiao, 2021: 11).

Maurice Ravel, entelektüel olarak, parlak ve aydın bir insan olmasına rağmen, akademik olarak başarılı sayılmazdı. Altı yaşında piyano, müzik teorisi ve kompozisyon eğitimi almaya başlayan Ravel, piyanoda önemli başarılar göstermesine rağmen çok yetenekli olarak görülüyordu. Ravel'in müzik teorisi ve kompozisyon öğretmenlerinden biri olan Charles Rene, Ravel'in bestecilik özelliklerinin herhangi bir yardım ve özel eğitim gerektirmeden kendiliğinden ve yavaş yavaş geliştiğini belirtmiştir (Ivanchenko, 2015: 17). Paris Konservatuvarına kabul edildiği 1889-1895 ve 1897-1903 yılları arasında çeşitli koro eserleri ve kantatlar bestelemiş, ancak konservatuvarın gerekliliklerinden biri olan Prix de Rome ödülünü kazanma zorunluluğunu yerine getiremediği için iki kez okuldan kaydı silinmiştir (Predota, 2018).

Ravel, 1889 yılında katıldığı Paris Dünya Fuarı'nda Modest Mussorgsky (1839-1881), Nikolay-Rimski Korsakov (1844-1908) ve Alexander Borodin (1833-1897) gibi Rus bestecilerin müziğine ilgi duymuş, Rus bestecilerin eserlerindeki yenilikçi düşünce ve armonik çeşitlilik, Ravel'i ve bestelerini

etkilemiştir. Bununla beraber, Ravel'in orkestrayı benzer tını niteliklerine sahip enstrümanlara bölerek ayırması, Rimski Korsakov'dan etkilendiği ve en sevdiği orkestrasyon tekniği olmuştur (Ivanchenko, 2015: 18). Allman'e göre, Ravel'in besteciliğini; Schumann, List, Chopin, Weber ve Rus Beşlileri büyük oranda etkilemiştir (Allman, 1958: 4). Hayatının farklı dönemlerinde birçok farklı bestecinin eserlerinden ilham almış, aynı zamanda konservatuvar yıllarında edindiği bestecilik özelliklerini de korumuştur. Sonuç olarak, Ravel'in orkestrasyon tekniği izlenimci orkestra eserlerinin ana özelliklerinden biri olarak görülmüştür (Ivanchenko, 2015: 22). Ravel, 1928 yılında ABD'ye düzenlediği konser turnesi sırasında Amerikalı besteci ve piyanist George Gershwin (1898-1937) ile tanışmış ve Harlem'de birlikte dinledikleri jazz müziğinden oldukça etkilenmiş, aynı yıl en popüler bestelerinden biri olan *Bolero* adlı orkestra eserini bestelemiştir.

3.1. Bolero

Maurice Ravel'in son yapıtlarından biri olan *Bolero*, 1928 yılında bale müziği olarak tasarlanmıştır. Ancak, eserin ilk temsili sonrası orkestrasyonun çok beğenilmesi nedeniyle çoğunlukla orkestra eseri olarak seslendirilmiş, nadiren bale olarak sahnelenmiştir. Ravel'in yakın arkadaşı, balerin ve aktris Ida Rubinstein tarafından sipariş edilen *Bolero*, adını 3/4 zamanlı bir tür İspanyol dansından almaktadır. *Bolero*'nun, 22 Kasım 1928 tarihinde, Paris'teki ilk seslendirilişinde çok beğenilmesi, birçok orkestranın eseri çalmak istemeyeceğini düşünen, Ravel'i hayrete düşürmüştü ve eseri için "müziksiz bir orkestra dokusu" dediği aktarılmıştır (Goss, 1945: 3). Daha sonra verdiği bir röportajında bu düşüncesini açıklamaya çalışmış, "kademeli ve çok uzun bir kreşendodan oluşan on yedi dakikalık bir beste" demiştir. Bhogal'e göre, "müziksiz bir orkestra dokusu" tanımlaması eserde herhangi bir armonik geçiş, melodik

gelişim ve ritmik çeşitliliğin bulunmamasından, ayrıca kademeli bir kreşendodan oluşan yapısından kaynaklanmaktadır (Bhogal, 2020: 1). *Bolero*, müziksiz bir orkestra dokusu yerine, orkestra dokusunun müzik olduğu ilk bestelerden biri olarak tanımlanabilir (Shaw, 2008: 5).

Ravel, 1931 yılında *London Daily Telegraph*'ta verdiği bir röportajında *Bolero*'nun yanlış anlaşılmasını, deneysel bir çalışma olduğunu ve başarı kazanmaktan başka hiçbir amacının olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca eserdeki temaların İspanyol-Arap türünden halk ezgileri olduğunu, orkestra yazımının son derece basit, anlaşılır ve herhangi bir özel kabiliyet gerektirmediği görüşlerini samimiyetle belirtmiştir. Aynı zamanda eserin bu özelliklerinden dolayı besteciler tarafından sevilmemesini haklı görmüştür (Landford, 2011: 244). Ravel'in yakın arkadaşı Andre Suares'e göre, *Bolero* Ravel'in tüm hayatını etkileyen ve onu üzen ıstırabının müzikal görüntüsüdür. Saplantılı bir ritim, temaların halüsinasyonlu ısrarı ve aksanlarının sağır edici şiddeti Ravel'e musallat olan ve onun ruhuna işkence eden ıstırabın bir itirafıdır (Ivanchenko, 2015: 27). Suares'den farklı olarak, 2004 yılında NPR dergisinde yayımlanan bir makaleye göre, *Bolero*'nun yazıldığı yıllar Ravel'in demans hastalığının başlangıcı olabilir. Araştırmaya göre, eserdeki melodik ve ritmik tekrarlar, Alzheimer hastalığının veya oldukça ciddi bir zihinsel bozulmanın habercisidir (<http://>).

Bazı araştırmalarda *Bolero*'nun müzikal dokusunun mekanik olduğundan bahsedilmektedir. Eser boyunca biri dokuz diğeri ise sekiz defa tekrar eden iki tema, ritmik ve armonik ostinato ile büyük bir kreşendodan oluşan bu doku, dinleyiciler üzerinde büyük bir etki bırakmaktadır. Shaw'a göre, eserde bulunan ostinatolar ve tekrarlanan melodi hatları (A ve B temaları) eser için üretim bandı görevi görmektedir. Ravel, birbirlerine bağlanmış bu

temalar ile bir zincirin ya da bir fabrikanın montaj hatları arasında analogi kurmaktadır (Shaw, 2008: 13).

On sekizinci yüzyılda İngiltere’de başlayıp ardından tüm dünyaya yayılan sanayi devrimi, başta Ravel olmak üzere birçok besteciye ve eserlerini etkilemiştir. Birçok besteci müzikal olmayan makineler ya da geleneksel enstrümanlar kullanarak fabrikaların ve makinelerin mekanik seslerini taklit etmeye çalışmışlardır. Ravel, arkadaşı ve aynı zamanda besteci Maurice Delage’e yazdığı bir mektupta, bir tekne turunda Ren’de bulunan ve 24.000 işçi çalıştıran bir fabrikanın yanından geçtiğini, fabrikadan gelen sesleri çok ilham verici bulduğunu ve bunları bir eserinde kullanmak istediğinden bahsetmiştir (Shaw, 2008: 9).

Ravel’in çocukluk yıllarından itibaren makinelere ve mekanik oyuncaklara olan hayranlığı babası Joseph Ravel’den kaynaklanmaktaydı. Mühendis ve aynı zamanda amatör bir müzisyen olan Joseph Ravel, çocukları Maurice ve Edouard için küçük mekanik oyuncaklar tasarlardı. Küçük yaşlardan itibaren babasının çalıştığı fabrikaya giden ve oradaki makinelerden çıkan sesleri çok beğenen Ravel’e göre, ilk müzik eğitimini makinelerden çıkan sesler ve annesinin geceleri ona söylediği İspanyol halk şarkıları oluşturmaktaydı (Landford, 2011: 245).

Maurice Ravel’in en basit kompozisyonlarından biri olan *Bolero*’da müzik, parça boyunca hiç değişmeyen bir ya da daha fazla trampet ile çalınabilen ritmik bir ostinato (Şekil 1) ile armonik bir ostinato (Şekil 2) üzerine kuruludur.



Şekil 1. Ritmik ostinato, trampet.



Şekil 2. Armonik ostinato, Yaylı çalgılar, 75 ve 76. ölçüler.

Eserdeki ritmik ve armonik ostinatunun üzerinde her biri on sekiz ölçüden oluşan ve iki kez tekrarlanan biri majör A teması (Şekil 3) diğeri ise minör B teması (Şekil 4) olmak üzere iki farklı tema, eser boyunca farklı enstrümanlar tarafından alternatif olarak çalınır. A teması diatonik B teması ise kromatiktir. Temaların sırasıyla; flüt, klarnet, fagot, mi bemol klarnet, obua (obua d’amore), trompet, tenor saksafon, soprano saksafon, korno-pikola-çelesta, obua-İngiliz kornosu-klarnet ve trombon gibi enstrümanlar tarafından farklı tınlarla ve kademeli bir kreşendo ile seslendirilmesi, eserin monotonluktan uzaklaşarak ilgi çekici olmasını sağlamaktadır.



Şekil 3. Majör melodik tema.



Şekil 4. Minör melodik tema.

Trombon icracıları tarafından seslendirilen B teması öncelikle fagot tarafından gergin bir ton ile yüksek bir ses aralığında duyurulmaktadır. Fagotun bu gergin girişi Igor Stravinsky (1882-1971)'nin *Bahar Ayini* adlı eserinin açılışına bir göndermedir (Shaw, 2008: 19). B teması, mi bemol klarnet, tenor saksafon ve soprano saksafon tarafından solo olarak seslendirildikten sonra sıra trombon solosuna gelmektedir. Ayrıca trombon solosundan önce A teması bir obua, bir obua d'amour, bir İngiliz kornosu ve iki klarnet tarafından mezzoforte gürlük derecesinde seslendirilmektedir.

Bolero'nun trombon solosu, (Şekil 5) ulusal ve uluslararası orkestra sınavlarında çalınması istenen, trombon repertuarındaki en zorlu orkestra sololarından biridir. Sadece 17 ölçü süren bu soloda icracılar açısından birtakım teknik ve müzikal zorluklar bulunmaktadır. Solonun başarılı bir şekilde icra edilebilmesi için nefes kontrolü, kulis tekniği ve zihinsel rahatlık oldukça önemlidir. Eser başladığında trombon icracısı yaklaşık sekiz dakika solo sırasının kendisine gelmesini beklemek zorundadır. Bununla birlikte, solonun ilk sesi oldukça ince bir ses olan üçüncü oktav si bemol sesi ile mezzoforte gürlük derecesinde başlamakta ve sonrasında ses genişliği dördüncü oktavdaki re bemol sesine kadar çıkmaktadır.



Şekil 5. *Bolero*'nun trombon solosu.

Çalgının üçüncü ve dördüncü oktavlarındaki seslerin oluşabilmesi için alt oktavlara göre oldukça fazla miktarda hava basıncına ve miktarına ihtiyaç vardır. Çalgıya gönderilen bu

hava basıncı ve miktarının fazlalığı icracının bedeninde aşırı gerilime yol açar. Bedende oluşan bu gerilimler, nefes tekniğinin doğru kullanımı ile giderilebilir (Hopa, 2020: 298). Aksi takdirde ağızlığın dudağa yaptığı baskı artabilir, dudak kasları ezilebilir ve performans olumsuz etkilenebilir.

Başlangıç sesinin yaratabileceği zihinsel gerginlikler soloyu başarılı bir şekilde icra etmek istemenin yarattığı kaygıyla birlikte fiziksel gerginlikler oluşturabilir. Bu bakımdan icracının uygulayabileceği birtakım çalışmalar solonun teknik ve müzikal öğelerine odaklanılması ile solonun başarılı bir şekilde icra edilmesine katkı sağlayabilir.

Sorensen, *Practice Strategies For The Trombone Solo In Ravel's Bolero* adlı makalesinde, *Bolero*'nun trombon solosunun çalışılmasına dair çeşitli önerilerde bulunmuştur. Sorensen, solonun ilk giriş sesine oldukça güvenli ve güzel bir ton ile başlayabilmek için öncelikle giriş sesinin birkaç defa bir oktav alttan çalınmasını ve bu sırada ses renginin güzel çıkartılması için çabalanmasını tavsiye etmektedir (Şekil 6). Sonrasında dudak pozisyonu ikinci oktavdaki si bemol sesinin rahat ve iyi bir ton ile çıkartıldığı konumdayken, dudak pozisyonunu kesinlikle değiştirmeden sadece dil pozisyonunu değiştirerek, üst oktavdaki si bemol sesinin yine rahat ve güzel bir ton ile çıkartılmasını önermektedir (Sorensen, 2016).



Şekil 6. Solonun başlangıç sesinde iyi bir ton oluşturabilmek için egzersiz.

Sorensen, bu çalışmanın ilk sekiz ölçüye uygulanabileceğini ve ilk sekiz ölçünün bir oktav alttan çalışılabileceğini belirtmektedir. Bu noktada bir oktav alttan yapılan çalışmaların soloyu çalarken sergilenen performans ile aynı karakterde ve stilde olması gerektiğinin önemini vurgulamaktadır (Sorensen, 2016). Benzer

şekilde Gordon Cherry, *The Art of Practising* adlı makalesinde *Bolero*'nun trombon solosunun ilk sekiz ölçüsünün bir oktav alttan çalınabileceğini belirtmektedir. Bu çalışma yöntemi ile çok fazla yorulmadan solo birkaç defa çalışılabilir. Böylelikle, alt oktavlarda çalışma sürecinde nefes kontrolü, müzikalite ve vibrato gibi pek çok önemli teknik ve müzikal çalışmalar rahatlıkla yapılabilir (Cherry, tarihsiz). Çalgının yüksek ses aralıklarında yapılacak çeşitli teknik çalışmalar ile ses genişliğinin arttırılabilmesi ve solonun oldukça ince olan seslerinin başarılı bir şekilde icra edilebilmesi söz konusudur. Şekil 7'de bulunan ve günlük çalışmalar sırasında uygulanabilecek çalgının üçüncü ve dördüncü oktavlarında yapılan glissando tekniği çalışmaları ile icracının çalgıdaki ses genişliği arttırılabilir.



Şekil 7. Glissando tekniği ile çalgının üçüncü ve dördüncü oktavlarında ses çalışmaları.

Çalgının yüksek ses aralıklarında yapılan çalışmalar sırasında ağızlığın dudaklara yaptığı baskı artabilmektedir. Bu durum dudak kaslarına giden kanın baskılanmasına, dudakların dayanıklılığının azalmasına ve sonuç olarak ciddi yaralanmalara neden olabilmektedir. Bu bakımdan çalgının yüksek ses aralıklarında yapılan çalışmalar sırasında ağızlığın dudaklara mümkün olduğunca az baskı yapmasına önem verilmesi gerekmektedir. Böylece dudak kaslarının ihtiyacı olan kan akışı sağlanabilecek, dudakların dayanıklılığı arttırılabilecek ve yüksek ses aralıklarında yapılan çalışmalar sırasında dudak pozisyonu verimli bir şekilde kullanılacaktır.

Yüksek ses aralıklarında ağızlığın dudaklara yaptığı baskının azaltılabilmesi için farklı çalışma yöntemleri bulunmaktadır. Özellikle çalgıyı tutan

sol elin çalgıyı tutma pozisyonu değiştirilerek ağızlığın dudaklara yaptığı baskı azaltılabilir. Trombonun sol el ile doğru tutuş pozisyonunda sol el baş parmağı ventilde, işaret parmağı ağızlıkta geri kalan parmaklar ise kulis desteğinde olmaktadır. Bu tutuş pozisyonunda ve yüksek ses aralıklarında yapılan çalışmalar sırasında farkında olmadan ağızlığın dudaklara yaptığı baskı artabilmektedir. Kulis desteğinin orta parmak ile yüzük parmağı arasına alınması ile ağızlığın dudaklara yaptığı baskının azaltılması söz konusudur (Şekil 8). Bu bakımdan solonun bu tutuş pozisyonunda çalışılması dudak kaslarına daha az baskı yapılmasına ve daha uzun süre çalışılabilmesine imkân verebilir.



Şekil 8. Ağızlığın dudaklara yaptığı baskının azaltılabilmesi için çalgının farklı tutuş yöntemi.

Sorensen, solonun başlangıcında, özellikle bazı pasajların solonun kalan kısmından ayrı çalışılması tavsiyesinde bulunmaktadır. Sorensen'e göre, ilk dört vuruş birkaç defa tekrarlanmalı ve çalışmalar bir ölçünün 4/4'lük olacak şekilde olmalıdır (Şekil 9). Bu çalışma ile dördüncü ve beşinci vuruşlardaki glissando birçok kez tekrar edilmiş olur ve solonun ilk girişindeki yapı teknik ve müzikal anlamda daha güçlü ve güvenli çalınabilir (Sorensen, 2016).



Şekil 9. İlk dört vuruş ayırma ve tekrarlama çalışması.

Solonun ritmik yapısının doğru çalınması oldukça önemlidir. Soloda bulunan bazı notalar bir sonraki vuruşa bağlıdır ve bu durum birçok icracının bir sonraki vuruşa, özellikle onaltılık notalara, geç kalmasına neden olabilir. Bu bakımdan solonun ilk dört ölçüsündeki dörtlük ve sekizlik notaların süre değerinin onaltılık olacak şekilde bölünmesi, ritmik doğruluğun oluşmasına yardımcı olabilir. Sorensen, Şekil 10'da bulunan çalışma ile icracıların soloyu ritmik olarak doğru çalmasını mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca çalışmaların solonun 9-17. ölçüleri arasında da uygulanabileceğini (Şekil 11), ancak onuncu ölçüdeki üçleme figürün süre değerinin değişmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Sorensen, 2016). Bu noktada Sorensen, icracıların bir sonraki vuruşa geç kalabileceğini düşündüğü yerlere onaltılık süre değerinde sus işaretini konulması gerektiğini düşünmüştür.



Şekil 10. Solonun ilk dört ölçüsündeki dörtlük ve sekizlik notaları onaltılık notalara bölme çalışması.



Şekil 11. Solonun 9-17. ölçülerindeki dörtlük ve sekizlik notaları onaltılık notalara bölme çalışması.

Stevens, Sorensen'den farklı olarak, soloda metronom çalışmalarının önemine değinmiştir. Ravel'in *Bolero* için öngördüğü metronom dörtlüğe 72'dir. Stevens, bu tempodan solo için çok hızlı olduğunu ancak, bu tempoda nefes kontrolünün daha rahat olduğunu vurgulamaktadır. Stevens, solonun dörtlüğe 66-69 metronomda teknik ve müzikal olarak daha iyi çalınabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca soloyu çalışma yöntemi olarak öncelikle

metronomun dörtlüğe 72 olan kolay bir tempoda başlanılmasını sonrasında ise kademeli olarak metronomun 58-60 metronom arasına kadar düşürülmesini önermektedir. Böylelikle, solo için gerekli olan fiziksel kondisyon geliştirilebilir (Stevens, 2001).

Solonun trombon icracıları için en büyük zorluklarından birisi, oldukça yüksek ses aralıklarında olmasıdır. Sorensen, solonun ilk sekiz ölçüsünün yazılı olan notalardan yarım ya da bir tam ses yukarıdan çalışılmasının (Şekil 12), yazılı olan seslerin daha kolay çalınabilmesine imkân verdiğini belirtmektedir. Stevens, *Ravel'in Bolero'su* için Fiziksel Kondisyon Arttırma Çalışmaları adını verdiği bir çalışma yöntemi geliştirmiştir. Stevens'a göre, bu yöntem *Bolero*'nun çalınabilmesi için etkili ve verimli bir çalışma yöntemidir. Stevens, bu yöntemde çalışmaların tam beşli aşağıdaki notadan başlayarak yarım sesler halinde kademeli olarak ilerlediğini, solonun yazılı olan notadan tam dörtlü yukarıdan da çalışıldıktan sonra artık yazılı olan solonun daha rahat çalınabileceğini ifade etmektedir (Stevens, 2001). Stevens ve Sorensen'e ek olarak Hofacre'de, *Bolero*'daki trombon solosunun yazılı olan notadan bir ya da iki tam ses yukarıdan çalışılmasının yazılı olan soloyu çalmayı kolaylaştıracağını vurgulamaktadır (Hofacre, 2002: 27).



Şekil 12. Solonun ilk sekiz ölçüsünün bir tam ses yukarıdan çalışılması.

Solonun çalışılması sırasında icracıların dikkat etmesi gereken bir başka önemli nokta da solonun doğru bir entonasyonda çalınmasıdır. Solonun başlangıç sesinin ve sonrasında gelen dördüncü oktav re bemol sesinin yarattığı zihinsel gerilim, dudaklarda ve bedende fiziksel gerginliklere yol açabilmektedir. Solonun

başlangıcında dudaklarda ve bedende oluşan bu gerginlikler solonun 9-17. ölçüleri arasında rahatlamaya dönüşebilmekte, çalgının ikinci ve üçüncü oktavlarında yer alan bazı seslerde entonasyon problemlerinin yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu bakımdan solonun 9-17. ölçüleri arasındaki seslerinin akort aleti ile yavaş bir tempoda çalışılması entonasyon bilincinin oluşması açısından oldukça önemlidir.

Alternatif pozisyonların kullanımı solonun daha rahat ve güvenli bir şekilde çalınmasına fayda sağlayabilir. Özellikle solonun yedinci ölçüsünde bulunan çalgının üçüncü oktavındaki sol, fa ve mi sesleri alternatif pozisyonlardan çalınabilir (Şekil 13). Böylece ses geçişlerinde daha yumuşak bir ton ve farklı bir renk elde edilebilir. Bu noktada trombona alternatif pozisyonların kullanımı sırasında entonasyonun doğruluğuna dikkat edilmeli ve akort aleti kullanılarak sesler doğrulanmalıdır.



Şekil 13. Solonun yedinci ölçüsünde bulunan sol, fa ve mi seslerinin alternatif pozisyonlardan çalınması.

Teknik ve müzikal çalışmaların yanında zihinsel çalışmalara önem verilmesi, solonun performans kalitesinin artırılmasına yardımcı olabilir. Bu bağlamda *Bolero*'nun bir orkestra kaydı eşliğinde çalışılması ve orkestranın imgelemesi, sahne performansı sırasında solonun başarılı bir şekilde çalınabilmesi için gerekli zihinsel rahatlığın oluşmasına fayda sağlayabilir.

SONUÇ

Maurice Ravel'in müzik yaşamı edebiyat ve resim gibi sanat dalları ile Barok'tan Caz'a kadar çeşitli müzik tarzlarından büyük oranda etkilenmiştir. Eserlerinde, genellikle, geleneksel müzikal formu

kullanmış, etkilendiği veya beğendiği bestecileri taklit ederken bile kendi yenilikçi ve ayırt edici unsurlarını bestelerine yansıtmıştır (Park, 2012: 63).

Bu çalışmada kapsamında incelenen Ravel'in *Bolero* adlı yapıtı, en önemli orkestra eserlerinden biri olmakla birlikte, eserde yer alan trombon solosu trombon repertuarının en zorlu sololarından biridir. Bu bakımdan araştırmada, Ravel'in bestelerini etkileyen müzikal yaşamı, *Bolero* adlı eserini besteleme süreci ve eserdeki trombon solosu trombon icracıları açısından incelenmiş, ayrıca icracılar için birtakım teknik, müzikal ve zihinsel çalışma önerileri sunulmuştur.

- Solonun ilk giriş sesine oldukça güvenli ve güzel bir ton ile başlayabilmek için öncelikle çalışmalarda giriş sesi birkaç defa bir oktav alttan çalınmalı ve bu sırada ses renginin güzel çikartılması için çabalanmalıdır. Sonrasında dudak pozisyonu kesinlikle değiştirilmeden, sadece dil pozisyonu değiştirilerek, üst oktavdaki si bemol sesi yine rahat ve güzel bir ton ile çikartılmalıdır.

- Solonun ilk sekiz ölçüsünün bir oktav alttan çalınması yöntemi ile solo çok fazla yorulmadan birkaç defa çalışılabilir. Böylelikle, bir oktav alttan yapılan çalışmalarda nefes kontrolü, müzikalite ve vibrato gibi pek çok önemli teknik ve müzikal çalışmalar rahatlıkla yapılabilir.

- Solonun trombon icracıları için en büyük zorluklarından birisi, oldukça yüksek ses aralıklarında olmasıdır. Çalgıda ses genişliğini artırma çalışmaları solonun üçüncü ve dördüncü oktavlarındaki seslerinin daha kolay ve iyi bir tonda çikartılmasına yardımcı olabilir. Bu bakımdan çalgının üçüncü ve dördüncü oktavlarındaki seslerde glissando tekniği kullanılarak yapılacak çalışmalar sayesinde çalgıda ses genişliğinin artırılması mümkün olabilir. Ayrıca solonun ilk sekiz ölçüsünün

yazılı olan notalardan yarım ya da bir tam ses yukarıdan çalışılması, solonun yazılı olan seslerinin daha kolay çalınabilmesine imkân verebilmektedir.

- Yüksek ses aralıklarında ağızlığın dudaklara yaptığı baskının azaltılabilmesi için farklı çalışma yöntemleri bulunmaktadır. Özellikle çalgıyı tutan sol elin çalgıyı tutma pozisyonunda kulis desteğinin orta parmak ile yüzük parmağı arasına alınması ile ağızlığın dudaklara yaptığı baskı azaltılabilir.
- Solonun girişindeki ritmik yapının güçlü ve güvenli çalınması oldukça önemlidir. Bu amaçla solonun ilk dört vuruşundaki sesler tekrarlı olarak çalışılmalı ve dördüncü vuruştaki glissando birkaç kez tekrar edilmelidir. Ayrıca soloda bulunan bazı notalar bir sonraki vuruşa bağlıdır ve bu durum birçok icracının bir sonraki vuruşa, özellikle onaltılık notalara, geç kalmasına neden olabilmektedir. Bu bakımdan çalışmalar sırasında dörtlük ve sekizlik notaların süre değerlerinin onaltılık olacak şekilde bölünmesi, ritmik doğruluğun sağlanmasına yardımcı olabilir.
- Solonun metronom kullanılarak çalışılması ritmik doğruluğun oluşmasına ve fiziksel kondisyonun geliştirilmesine yardımcı olabilir. Çalışmalara öncelikle nefes kontrolünün daha kolay olduğu dörtlüğe 72 metronom olan kolay bir tempoda başlanılmalı ve sonrasında tempo kademeli olarak 58-60 metronom arasına kadar düşürülmelidir. Böylelikle solonun yavaş tempolarda çalışılması sırasında fiziksel dayanıklılığın artırılması da söz konusudur.
- Solonun başlangıç sesinin ve sonrasında gelen dördüncü oktavdaki do ve re bemol seslerinin yarattığı zihinsel ve fiziksel gerginlikler entonasyon problemlerine neden olabilmektedir. Özellikle solonun 9-17. ölçüleri arasında yer alan ve çalgının rahatlıkla çıkartılabilen seslerinde entonasyon problemleri yaşanabilmektedir. Bu

bakımdan akort aleti kullanılarak ve yavaş bir tempoda yapılacak çalışmalar, çalgının ikinci ve üçüncü oktavlarında bulunan seslerdeki entonasyon problemlerinin fark edilmesine ve düzeltilmesine yardımcı olabilecektir.

- Çalgıda alternatif pozisyonların kullanımı solonun daha rahat ve güvenli bir şekilde çalınmasına fayda sağlayabilir. Özellikle solonun yedinci ölçüsünde bulunan çalgının üçüncü oktavındaki sol, fa ve mi sesleri alternatif pozisyonlardan çalınabilir. Böylece ses geçişlerinde daha yumuşak bir ton ve farklı bir renk elde edilebilir.
- Zihinsel çalışmaların yardımıyla solonun icrası sırasında performans kalitesinin artırılabilmesi söz konusudur. İcracının *Bolero*'yu bir orkestra kaydı ile eserin başlangıcından itibaren çalışması ve orkestrayı imgelemesi, solonun sahne performansı sırasında başarılı bir şekilde çalınabilmesi için gerekli olan zihinsel rahatlığın oluşmasına fayda sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Allman, M. A. (1958). *An analysis of Maurice Ravel's technique of orchestration*. Doctoral dissertation, North Texas State College.
- Calvocoressi, M. D. (1913). *Maurice Ravel*. *The Musical Times*, 54(850), 785-787.
- Cherry, G. (Tarihsiz). *The Art of Practising*. <https://www.musicforbrass.com/articles/art-of-practicing.html> (Erişim tarihi: 03.11.2022)
- Çalgan, B. (2017). Programlı müzik: izlenimci müzikte doğa betimlemeleri ve C. Debussy'nin 'su'temalı piyano parçaları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 651-669.
- Goss, M. (1945). *Bolero: The Life of Maurice Ravel*. New York: Tudor Publishing.
- Hofacre, M. J. (2002). *Teaching Collegiate Trombone, Or, What I Did Anyway*. Marta Jean Hofacre. Hattiesburg, MS.
- Hopa, E. (2020). Dmitri Şostakoviç'in 9. Senfonisi ve fagot sololarının incelenmesi. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (16), 291-302.
- Ivanchenko, O. (2015). *Characteristics Of Maurice Ravel's Compositional Language As Seen Through The Texture Of His Selected Piano Works And The Piano Suite "Gaspard De La Nuit"*. A Doctoral Essay, University of Miami.
- Lanford, M. (2011). *Ravel and "The Raven": The realisation of an inherited aesthetic in Boléro*. *The Cambridge Quarterly*, 40(3), 243-265.
- O'Neal, A. S. (2020). *Appropriate Performance Tempi of Standard Trombone Excerpts as Determined from Recorded Performances of Professional Orchestras and The Potential Application to Trombone Pedagogy*. Doctor of Musical Arts, Arizona State University.
- Park, Sun Hye (2012). *Elements Of Impressionism Evoked İn Debussy And Ravel's Reflets Dans L'eau And Jeux D'eau: The Theme Of Water*. Doktora Tezi, Washington: University of Washington.
- Predota, G. (2018). *Famous Non-Winners of the Prix de Rome. Interlude*. <https://interlude.hk/famous-non-winners-prix-de-rome> (Erişim tarihi: 05.10.2022)
- Shaw, P. (2008). *Ravel's Bolero Factory: The Orchestration of the Machine Age*. *Context: Journal of Music Research*, (33), 5-23.
- Sorensen, D. (2016). *Practice Strategies For The Trombone Solo In Ravel's Bolero*. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/>, Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Stevens, M. (2001). *Ravel's Bolero*. <http://www.miltstevens.com/htmlpages/Ravel.htm> (Erişim tarihi: 04.11.2022)
- Qiao, H. (2021). *A Comparative Analysis of Debussy's Ondine and Ravel's Ondine*. Doctoral dissertation, University of Washington.

İnternet Kaynakları

http1: <https://www.npr.org/2004/04/23/1848385/ravels-bolero-a-product-of-dementia> (Erişim tarihi: 01.11.2022)

Görsel Kaynakları

- Şekil 1. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.320394922398769> (Erişim tarihi: 05.10.2022)
- Şekil 2. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.320394922398769> (Erişim tarihi: 05.10.2022)
- Şekil 3. https://www.lim.di.unimi.it/teaching/materials_pdf/Bolero1.pdf (Erişim tarihi: 29.09.2022)
- Şekil 4. https://www.lim.di.unimi.it/teaching/materials_pdf/Bolero1.pdf (Erişim tarihi: 29.09.2022)
- Şekil 5. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Şekil 6. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Şekil 7. Yazar tarafından hazırlanmıştır.
- Şekil 8. Yazar tarafından hazırlanmıştır.
- Şekil 9. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Şekil 10. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)
- Şekil 11. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)

Şekil 12. <https://trombonist.wordpress.com/2016/01/12/blow-air-o/> (Erişim tarihi: 04.10.2022)

Şekil 13. Yazar tarafından hazırlanmıştır.